

A SZERETET ÚTJÁN

Mindnyájan testvérek c. enciklika útmutatása

Dr. Veress Gábor professor emeritus

BEVEZETŐ

A jelen közlemény a VEAB Teológiai Munkabizottság 2020.november 12-i ülésén Veszprémben elhangzott előadás alapján készült.

Mindnyájan testvérek (Fratelli tutti) kezdetű új enciklika

2020.október 3-án Assisiben, Szent Ferenc sírjánál mutatott be szentmisét Ferenc pápa. Ezt követően az oltáron aláírta a *Mindnyájan testvérek (Fratelli tutti)* kezdetű új enciklikáját, [1]

Ferenc pápa azért ment Assisibe, hogy Szent Ferenc sírjánál írja alá második szociális enciklikáját, Az enciklika címe, amelyet Szent Ferenc írásai ihlettek, valamint a gesztus, hogy az ő sírjánál írja alá azt, jelzik Ferenc pápa evangéliumi-ferences elkötelezettségét, amelyet pápaságának kezdetén már a névválasztás is jelzett. [2]

A 92 oldalas *Mindnyájan testvérek* enciklika rendkívül tartalmas anyag, szinte minden mai társadalmi kérdést tárgyal.

A *Mindnyájan testvérek* cím eredete: Jézus azt mondta tanítványainak: „Ti mindannyian testvérek vagytok” (Mt 23,8). Szent Pál apostol pedig így tanított: „Mindannyian az Ő nemzetsége... Isten fiai vagyunk” (ApCsel 17,28–29).

Az enciklika az első sortól az utolsóig Ferenc pápa szeretet iránti teljes elkötelezettségét sugározza. A pápa minden gondolata, legyen az elemző, vagy politikai, társadalmi, a szeretet teljes átélésén nyugszik.

Vélemények az enciklikáról

Az enciklikát Ferenc pápa spanyol nyelven írta, azóta több világnyelvre lefordították, hivatalos magyar nyelvű fordítása 2020.december 10-ig még nem jelent meg. Az enciklikát már a megjelenés első napjaiban is sok jó és rossz indulatú szakember és média véleményformáló értékelte. Itt előjáróban meg kell jegyezni egyrészt azt, hogy a társadalom szinte minden fontos kérdését a pápa mindössze 92 oldalon tárgyalja, így sok kérdést nem tud kellően részletesen magyarázni, másrésztől, kivéve a spanyol anyanyelvűeket, aki gondosan akarja elemezni az enciklikát, annak figyelembe kell vennie a különböző nyelvekre való fordítás esetleg félreérthető torzításait, hiszen a különböző nyelvek mögötti kultúrák eltérése miatt több kifejezés más tartalmat jelent a különböző nyelvekben.

A sokféle, jó szándékú, vagy rosszindulatú véleményről írja Görffel Tibor [3] „Még meg sem jelent Ferenc pápa harmadik enciklikája, máris bekerült az általános médiahangzavar nem csillapodó méhkasába.”

Hölvényi György [4] is megjegyzi, hogy „Biztos vagyok benne, hogy nagyon sok vita lesz az enciklikában felvetett témákról.”

A MINDNYÁJA TESTVÉREK C ENCIKLIKA HELYE AZ ENCIKLIKÁK VILÁGÁBAN

Szociális enciklikák

A szociális (társadalmi) enciklika a tanítóhivatal „új” területe, amelyet 1891-ben XIII. Leó pápa *Rerum novarum* (Új ügyeink) [5] vezetett be, s amelynek középpontjában a szociális kérdés áll. Az Új ügyeink

enciklika arra buzdítja a katolikusokat, hogy ne legyenek passzívak, hanem ellenkezőleg, fáradozzanak e téren. Mindez ellentétben állt az akkori szocialista, liberális mozgalmakkal.

VI. Pál 1967-ben megjelent *Populorum progressio* (A népek fejlődése) kezdetű enciklikája [6] a szociális kérdést már világszinten értelmezi a gazdag észak és a szegény dél kapcsán; Szent II. János Pál pápa 1991-ben megjelent *Centesimus annus* (A századik év) kezdetű enciklikája [7] pedig olyan szociális víziót körvonalaz, amely nem simul a kapitalizmusba, miután vége lett a kommunizmusnak.

Ferenc pápa 2015-ben megjelent szociális enciklikáját, a *Laudato si'* (Áldott légy) [8] elsősorban a teremtett környezetvédelmének szentelte, de lényege a társadalom közösségi megtérése,

Ferenc pápa 2020-ban megjelent *Fratelli tutti* (Mindnyájan testvérek) [1] szintén szociális enciklika, munkánkban ezt elemezzük.

Ferenc pápa enciklikái

Ferenc pápa 2013-ban jelentette meg a *Lumen fidei* (A hit világossága) enciklikát [9], amely az embernek az Istennel való egységét mutatja be.

Ferenc pápa 2015-ben jelentette meg a *Laudato si'* (Áldott légy) enciklikát [8], amely az embernek a teremtett világgal való összetartozását foglalja össze..

Ferenc pápa 2020-ban megjelent *Fratelli tutti* (Mindnyájan testvérek) enciklika [1] mondanivalója az emberiség egységén alapszik.

Ferenc pápa enciklikáiból látható, hogy minden enciklikájának az egység, a közös élettér jelenti a szemléleti alapját, hangsúlyozva, hogy minden mindennel összefügg.

A *Mindnyájan testvérek* enciklika nyitott a vallási közösségek felé

Az enciklika jellegzetessége, hogy folyamatosan meghivatkozta a pápa Ahmad Al-Tayyeb imámmal 2019. február 4-én Abu Dzabiban aláírt közös, *Dokumentum az emberi testvériségről a világbéke és a békés együttélés érdekében* című nyilatkozatot [10]. Ebben megtalálható a jelen enciklika elsődleges mondanivalója: „Isten minden embert egyenlő jogokkal, kötelességekkel és méltósággal teremtett, és meghívta őket, hogy testvérként éljenek.”

Az enciklika közzététele után más keresztény vezetők, így például Bartholomaiosz konstantinápolyi ökumenikus pátriárka is csatlakozott ennek a nyilatkozatnak a szelleméhez [11].

Az enciklika így a világ legnagyobb része számára iránymutató, normatív tartalommal rendelkezik.

Felhasznált forrásmunkák

Munkánkban elsősorban az enciklika angol nyelvű anyagát [12], továbbá Görfel Tibor[13], [3], [14] Székely János [15], és Gájer János [16]- [17] munkáit, valamint Andrea Riccardi [2] és Andrea Torrielli [11] ismertetéseit használtuk fel.

MINDNYÁJAT TESTVÉREK ENCIKLIKA

A 92 oldalas enciklika Bevezető és 9 fejezetből áll, ezekben a mondanivaló összesen 288 szakaszban van kifejtve.

Az alábbiakban bemutatjuk az enciklika fejezetekre tagolt felépítését. Az egyes fejezetek utáni számok a fejezetben bemutatott szakaszok sorszámát jelzi.

Bevezető 1-8

1. társadalmunk jelen állapota 9-55
2. irgalmas szamaritánus 56-86
3. nyitott világ 87-127
4. az egész világra nyitott szív 128-153

5. jobb politika 154-197
6. párbeszéd 198-225
7. újfajta találkozás útja 226-270
8. a vallások szerepe 271-288

1. Társadalmunk jelen állapota

A pápa elemzése aggodó (az első fejezet címe más fordításban *Egy zárt világ árnyai*). Hajlamosak vagyunk elfelejteni a történelmet és annak fájdalmait. Az államok közötti uniók megrepedtek, miközben szárba szökken a nacionalizmus. De Ferenc hangsúlyozza: „Senki sem mentheti meg önmagát.” Ez igaz az egyénre, az emberi csoportokra és az államokra egyaránt: „Nem lehet egészséges módon lokalistának lenni anélkül, hogy őszintén és barátságosan ne nyitnánk az egyetemes felé.” Elismerve a helyi és nemzeti közösségek értékét (amelyek gyakran ellaposodnak a globális folyamatokban), a *Mindnyájan testvérek* útnak indítja a testvériség globalizációját, amely képes újjászőni a kapcsolatokat, meggyógyítani a konfliktusokat, és képes arra is, hogy igent mondjon a békére. Mindnyájan együtt képesek leszünk szembenézni a jövő kihívásaival, és nem fogunk elsülyedni az jelen individualizmusában.

Megállapítja, hogy bár az emberiség egyetlen nagy családdá válása irányában sok pozitív lépés történt az utóbbi évtizedekben, ám ezek mögött nemritkán a gazdasági érdekcsoportok szabad befektetési szándéka húzódott (12), vagy pedig a dekonstrukció ideológiája, amely az emberi identitást, múltat, kultúrát teljesen lebontva nulláról akarja felépíteni az embert a maga elképzelései és ideológiája szerint (13). A globalizáció sok esetben olyan kulturális gyarmatosításként jelent meg, amely elpusztítja az egyes kultúrák sajátos arcukat és értékeit (14).

Szót emel a kommunikáció torzulásai ellen. A nagy szavak (a demokrácia, az egység, az igazságosság) értelmét úgy torzítják el, hogy hatalmi eszközökként szolgálhassanak, bizalmatlanságot keltenek és megosztják az embereket (15), Addig számít igaznak valami, amíg a hatalmon lévők érdeke úgy kívánja, ha pedig már nem hasznos, elvetik (25).

Sokak szemében a meg nem születettek és az idősek leselejtezhetőnek látszanak (18), a gyermekáldás visszatartása mögött pedig gyakran az a mentalitás húzódik meg, hogy minden velünk végződik, egyedül a mi individuális érdekeink számítanak (19).

Az ember azt gondolta, hogy abszolút ura az életének, ám a valóság, a teremtett világ felnyög és lázad ez ellen az önkényuralom ellen (34). Mindent közszemlére tesznek ki, mindent megfigyelnek, és így sok esetben eltűnik az intimitás védelméhez való jog (42).

2. Irgalmas szamaritánus

Minden műveltségünk ellenére hányszor analfabéták maradtunk a szeretet gyakorlásában, a rászoruló támogatásában (64).

Ha nem vagyunk sem irgalmas szamaritánusok, sem az útszélien hagyott véresre vert emberhez hasonlóak, akkor vagy rablók vagyunk, vagy a véresre vert ember mellett közömbösen elhaladók (67, 70).

Hányszor egyesek, sőt néha szinte egész népek csak a gazdagabb világot látják, arra vágnak, és nem veszik észre a maguknál is szegényebbeket (73).

Az enciklika a közeledés fontosságára int: nem azt kell fürkészniük, ki a felebarátunk, hanem a másikkal közeledve a felebarátjává kell válnunk (80).

3. Nyitott világ

Ez a nyitott világ nem a társadalmak homogenizálását és kirablását jelenti (100). Nem is az individuális szabadságjogok korlátlan kiélését.

Az individuális érdekek összességéből nem fog megszületni egy emberibb világ (105).

Ezzel szemben a nyitott szívű világ azt jelenti, hogy felismerjük, bárhol is született valaki, joga van az emberhez méltó életre és kibontakozásra (106–107).

A nyitott szívű világ megszületéséhez elengedhetetlen a gyermekek erkölcsi és spirituális értékekre való nevelése (114).

Nélkülözhetetlen annak elismerése, hogy a magántulajdonhoz való jog nem mindenkinek feletti. A Földet a Teremtő az egész emberi nemnek adta. A javak egyetemes rendeltetése megelőzi a magántulajdonhoz való jogot (119–120).

Minden ország és nép köteles segíteni a szegényt, az életlehetőségeit elveszített embert. Elsősorban a rászoruló saját földjén, de szükség esetén az ő befogadásával is (124–125). Ez a mondat sokak számára a migráció feltétel nélküli elfogadását sugallja, pedig a pápa nem így értelmezi, hanem korábban megfogalmazta, hogy minden népnek erkölcsi kötelessége a saját polgárai jogainak védelme is (40).

Kiemeli, anélkül, hogy a Földet egy olyan helylé alakítanánk, amely otthont és megélhetést biztosít minden ember számára, nem építhető fel a maradandó béke (127).

4.Az egész világra nyitott szív

Ideális lenne a szükségtelen elvándorlást elkerülni, és a saját szülőföldön biztosítani mindenkinek az emberi kibontakozás lehetőségét. Ám amíg ez nem valósul meg teljes mértékben, addig kötelességünk tiszteletben tartani minden ember jogát arra, hogy olyan helyet találjon a maga és családja számára, ahol emberi kibontakozásuk lehetővé válik (129).

A rászoruló országoknak nyújtott segélyeket soha ne kössék olyan ideológiai feltételekhez és elvárásokhoz, amelyek az adott nép kultúrájától idegenek (132).

A különböző kultúrákat meg kell őrizni, hiszen ezek gazdagítják, ám fontos ápolni ezeknek a kultúráknak a nyitottságát is (134).

A testvéri világ nem egy minden népet összekeverő és azonossá tevő globalizmus, nem a bábéli torony történetében olvasható nyelveket összekeverő egységesítés. A hiteles egység az egyes népek sajátosságait és identitását megőrzi (144).

Minden egészséges kultúra nyitott az egyetemesség, a tágabb valóság felé. Egy egyetemes értékek nélküli kultúra valójában nem is kultúra (146).

A befogadás és a nyitottság azt jelenti, hogy minden egyes nép a maga módja szerint fogadja be az új valóságokat (148).

A testvériséget minden népnek elsősorban a vele szomszédos népekkel kell keresnie és felépítenie (152)

5.Jobb politika

Ferenc pápa az enciklikában elítéli azt a populizmust, amely a hatalom megszerzése céljából manipulálja és használja fel egy nép érzéseit és vágyait, és elítéli a liberalizmust, amely a hatalmasok anyagi érdekeinek szolgáltatja ki a társadalmat (155).

Természetesen nem tekinthető negatív értelemben vett populizmusnak az, ha egy politikus a népe távlati érdekeinek elérését, a népe fejlődését tűzi ki célul (159).

A politika egyik legfőbb célkitűzése kell legyen, hogy mindenki számára biztosítsa a munka lehetőségét (162).

Az enciklika fő mondanivalója, hogy a helyes társadalmi-politikai rend lelke a **társadalmi szeretet** (166). Itt fontos hangsúlyoznunk, hogy a társadalmi szeretet gondolata teljes összhangban van az *Áldott légy* enciklika [8] **közösségi megtérés** szemléletével.

Az enciklikában is megjelenik a kapitalista gazdasági rend kritikája. Megállapítja, hogy a szabad piac nem oldja meg önmagában a gazdasági élet jó működését, szükség van egy aktív gazdaságpolitikára az államok részéről (168).

Mindehhez szükséges egy nemzetek feletti tekintély, amelyet nem csak az erős országok irányítanak, és amely biztosítani tudja a jog erejét ez erők joga helyett (172–174).

A helyes politika célja a hosszú távú közjó (178).

A társadalmi szeretetnek nem érzelmeken és esetleges véleményeken, hanem az igazságon kell alapulnia (184).

A szeretetnek szüksége van az értelem és a hit fényére (185).

Minden embernek elemi joga van az élelemre. Elfogadhatatlan botrány, hogy milliók éheznek Földünkön (189).

6.Párbeszéd

Egy ország akkor növekszik és fejlődik, ha párbeszéd alakul ki a népi kultúra, az egyetemi kultúra, a fiatalok, a művészek, a gazdasági szakemberek, a családok és a média világának kultúrája között (199).

A mai társadalmi viták igen gyakran a másik lejáratásában merülnek ki (201). A jövő hősei azok lesznek, akik ezt a hamis logikát meg tudják törni, és képesek lesznek a másik iránti tisztelettel igaz szavakat kimondani (202).

A média világának óriási bűne, hogy kihasználva az emberek gyengeségeit, sokszor a legrosszabbat hozza ki belőlük (205).

A párbeszéd kultúrája nem relativizmust jelent. Ha nincsenek objektív igazságok és értékek, akkor helyettük csak az érdekek és a pillanatnyi szeszély maradnak (206).

Egy társadalom akkor nemes és tiszteletre méltó, ha őszintén keresi az igazságot, és ragaszkodik az alapvető értékekhez (207).

Léteznek olyan értékek, amelyek megelőznek minket, és amelyek meg lesznek miutánunk is (208).

Egy pluralista társadalomban a párbeszéd az az út, amelyen keresztül a társadalom újra és újra felismeri és elismeri a maradandó értékeket (211).

Az objektív igazság egyben hasznos a társadalom számára és általa konszenzus is képezhető (212).

Fegyverezzük fel gyermekeinket a párbeszéd fegyvereivel! (217)

Krízisek idején különösen is fontos megőrizni a társadalmi párbeszédben az udvariasságot és a tiszteletet (222).

7.Újfajta találkozás útja

A béke útjai az igazságból kell hogy elinduljanak. Szükség van a múltbeli igazságtalanságok, szörnyűségek nyílt kimondására.

Erősebb egy nép történetében az, ami összeköt, mint a múlt konfliktusai (230).

Meg kell érteni a legszegényebbek néha antiszociális reakcióit, és gyakorolni kell irántuk a kivételezett szeretetet és barátságot (234).

A megbocsátás és az irgalom útja nem zárja ki azt, hogy az elnyomótól el kell venni azt a hatalmat, amelynek segítségével az elnyomást gyakorolni tudja (241).

A megbocsátás az isteni, végtelen irgalom megjelenése itt a világban, akkor is meg kell tenni, ha a vétkes nem bánja meg a tettét, és nem képes bocsánatot kérni (250).

A múlt sebeiről való megemlékezés során fontos, hogy minden oldal sebeiről megemlékezzünk (253).

Az igazság azonban elválaszthatatlan az irgalomtól.

Ferenc pápa felszólítja a világot a háború elutasítására (258), és az atomfegyverek teljes leszerelésére (262).

Szól a halálbüntetés eltörlése érdekében, mert a halálbüntetés kiszabásakor elkerülhetetlenek a bírói tévedések, valamint azért is, mert a diktatúrák egyik gyakori és kegyetlen fegyvere a kivégzés (267–268).

9.A vallások szerepe az emberi testvériség szolgálatában

Isten nélkül az emberiség radikálisan elszegényedik, elveszíti reményét és távlatát (274).

A társadalmi párbeszédben a hatalmasok és a tudósok mellett újra szót kell adni a vallások hangjának, az emberiség évszázados tapasztalatának (275).

Az Egyház elismeri, hogy Isten kegyelme más vallásokban is jelen van, és működik, ugyanakkor vallja, hogy az igazság és kegyelem teljessége Krisztusban van, az evangélium csodálatos muzsikájában jelent meg a számunkra (277).

A hiteles vallásosság soha nem vezet erőszakhoz, ellenkezőleg, minden ember megbecsüléséhez és szeretetéhez. El kell ítélni a terrorizmus minden formáját, amelyek hamisan hivatkoznak vallásos szövegekre – idézi Ferenc pápa az iszlám egyik legfőbb vallási tekintélyével, az Egyiptomi al-Azhar Egyetem nagymámjával közösen kiadott nyilatkozatot [18]. (283).

A SZERETET ÚTJÁN

Ferenc pápa szeretet értelmezése

A fentiekben vázolt *Mindnyájan testvérek* enciklika minden gondolata az ember iránti szeretetet sugallja. Ferenc pápa azonban nem csak ebben a levélben, hanem szinte minden megnyilatkozásában ezt sugározza.

A hagyományos személyes szeretet fogalmát sok gondolkodó elmélyítette, ezek közül kiemelten fontosak Ferenc pápa gondolatai, aki nagyon sok munkájában foglalkozik a szeretet értelmezésével, a hagyományos köznapi szeretet fogalmának a kiterjesztésével. Ferenc pápa ez irányú gondolatait foglalja össze Kasper bíboros „Ferenc Pápa: A gyengédség és a szeretet forradalma” című könyvében [19].

Ferenc pápa számos munkájában hívja fel a figyelmet a „tenderness”, a gyengédség, a segítő/gondoskodó szeretet és a „humility”, az alázatosság fontosságára. A TED 2017 konferencián elhangzott előadásában Ferenc pápa a közeledő és valósággá váló szeretetként fogalmazta meg a gyengédség fogalmát. Ebben az előadásában meghirdeti a *gyengédség forradalmát* [20].

A segítő/gondoskodó szeretet alapvető példája az irgalmas samaritanus, melynek lényege, hogy bármilyen okból került az illető a gondoskodásra szükséges helyzetbe, nekünk segíteni kell! A segítő/gondoskodó szeretet lényege, hogy a bajba jutott embertársainkról, hiába viselkednek esetleg borzalmasan, - mindenképpen gondoskodni kell!

Ferenc pápa 2018.márc. 29.-én a papoknak az alábbiakat mondta [21]. „A közelség több mint egy különleges erény neve, olyan magatartás, amely meghatározza az egész személyt, annak kapcsolatteremtő készségét, azt a létmódot jelenti, hogy miközben önmaga életét éli, odafigyel másokra. Amikor az emberek azt mondják egy papra, hogy „közeli”, általában két dolgot emelnek ki: az első, hogy „mindig jelen van”, a második pedig, hogy mindig van egy jó szava mindenkinek”.

A szeretet fontosabb kulcsszavai a *Mindnyájan testvérek* enciklikában

Méltóság, megbecsülés, udvariasság, tisztelet, nyitottság, bizalom, közeledés, befogadás, irgalom megbocsátás.

A társadalmi szeretet

Szent II. János Pál pápa: Üzenet a béke 37. világnapjára 2004. január 1.[22] munkájában az alábbiakat írja. „A keresztény hívő tudja, hogy Isten szeretetből lépett kapcsolatba az emberrel. S viszonzásul szeretetet vár az embertől. Ezért az emberek között is a szeretet a kapcsolatok legmagasabb rendű és legnemesebb formája. A szeretetnek át kell járnia az emberi élet minden területét, beleértve a nemzetközi jogrendet is. Csak akkor örvendhet az emberiség a tartós és hiteles békének, ha a „szereket civilizációja” jut uralomra.”

A társadalmi szeretet témakörében fontos további munka XVI Benedek pápa „Az Isten szeretet” című enciklikája, 2006. [23].

XVI. Benedek, 2008. február 18-án a következőket mondta [24]: „Miért követeli meg Jézus az ellenségünk szeretetét, tehát olyan szeretetet, amely meghaladja az ember képességeit? Valójában Krisztus kívánsága reális, mert számításba veszi azt aényt, hogy a világban igen sok az erőszak és igazságtalanság. Ezt a helyzetet csak úgy lehet meghaladni, ha nagyobb szeretetet és igazságot állítunk szembe vele.”

Fontos észrevennünk, hogy Ferenc pápa korábbi, elsősorban szeretettel foglalkozó munkái után az öröme hívja fel a figyelmet, ezt képviseli „Az evangélium öröme” apostoli buzdítása is [25].

Ferenc pápa „A családban megélt szeretetről” kezdetű apostoli buzdításában [26] útmutatást ad a szeretet megvalósításának családi gyakorlatához.

Ferenc pápa öröme felszólító újabb munkája az „Örüljetekek és ujjongjatek” kezdetű apostoli buzdítása is [27].

A politika lényege az igazságosság és a szeretet

Az a legjobb politika, amely a jótékony szeretet legértékesebb formáját képviseli.

Ferenc pápa a társadalmi szeretet témakörében XVI. Benedek pápa munkáira támaszkodik. Fontos munka XVI Benedek pápa „Az Isten szeretet” című enciklikájának folytatásaként XVI. Benedek pápa: „Szeretet az igazságban” enciklikája 2009 [28].

XVI. Benedek pápa a Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciájának megnyitó ülésén [29] az alábbiakat mondta: „Egy olyan társadalom, amelyben Isten nincs jelen, nem találja meg a szükséges egyetértést az alapvető erkölcsi értékekről, sem pedig az erőt, hogy ezen értékek szerint éljen, akár a saját érdekei ellenére is”.

XVI. Benedek pápa a Szentszékhez akkreditált diplomáciai testülethez szóló beszédében [30] felszólította a politikusokat, hogy: „... szüntessék meg a világgazdaság működési zavarainak strukturális okait...”

Ferenc pápa Bolíviában tartott beszédében [31] az alábbiakat mondta: „Az emberek és a természet nem állhatnak a pénz szolgálatában. Nemet mondunk a kirekesztés és a társadalmi igazságtalanság gazdaságára, ahol a pénz uralkodik ahelyett, hogy szolgálna. Ez a gazdaság öl. Ez a gazdaság kirekesztő. Ez a gazdaság elpusztítja a Földanyát.”

A politika fontosabb alapgondolatai a *Mindnyájan testvérek* enciklikában.

- A javak egyetemes rendeltetése megelőzi a magántulajdonhoz való jogot.
- A különböző kultúrákat meg kell őrizni, fontos ápolni ezeknek a kultúráknak a nyitottságát. egyetemes értékek nélküli kultúra valójában nem is kultúra.
- Az individuális szabadság jogok korlátozása.
- A populizmus és a liberalizmus elítélése.
- A szabad piac nem oldja meg önmagában a gazdasági élet jó működését, szükség van egy aktív gazdaságpolitikára az államok részéről.
- A háború elutasítása.
- Az atomfegyverek teljes leszerelése.
- A halálbüntetés eltörlése.

Ferenc pápa körlevele Isten álmát fogalmazza meg a világunkról

Székely János *A mindannyian testvérek* enciklikáról készített összefoglalójában [15] kiemeli, hogy Ferenc pápa körlevele Jézus boldogságmondásokban megfogalmazott álmát fogalmazza meg.

Isten Országát, ahol boldog lehet a szegény, ahol ujjonghat az éhező, mert jóllakik, ahol örülhet az, aki sírt, mert vigasztalást talál. A szelídek, az irgalmasok, a békességszerzők Országát (vö. Mt 5,3–12).

Tegyük meg mindent azért, hogy ez az Ország növekedjen bennünk, családjainkban, egyházunkban, hazánkban és az egész világon. Készítsük elő az útját a beteljesedésnek, sietessük eljövetelét annak a Mennyei Városnak, ahol „nemzet nemzet ellen kardot nem emel, és nem készülnek többé háborúra. Kardjaikból ekevasat kovácsolnak, lándzsáikból pedig szőlőmetsző késeket.” Akkor majd „sehol sem ártanak, és nem pusztítanak” az Ő Szent Hegyén. (vö. Iz 2,4; 65,25)

Mi fontos az emberiség számára?

Ferenc pápa részletesen kifejtette az „Áldott légy” enciklikában [8], hogy az emberiség számára közösségi megtérés, a „Mindannyian testvérek” enciklikában [1] pedig, hogy a társadalmi szeretet az egyetlen út az emberiség jövője számára. Az „Áldott légy” enciklikával kapcsolatban a 2017. november 19.-i bonni klímakonferenciára az alábbiakat üzenté [32]. „A technikai megoldások szükségesek, de nem elegendők. ...szükséges, hogy elkerüljünk négy helytelen viselkedésmódot az emberiség egyik legaggasztóbb jelenségeinek megközelítésében – ezek ugyanis biztos, hogy nem segítenek hozzá a Föld jövőjének becsületos kutatásához, valamint az őszinte és eredményes párbeszédhez. E négy hozzáállás:

- a probléma tagadása,
- a közöny,
- a beletörődés és
- a nem megfelelő megoldásokba vetett bizalom, amely a legrejtettebb kockázati tényező.”

Kétségbe ejtő, hogy milyen sokan foglalkoznak az „Áldott légy” enciklika környezetvédelemmel kapcsolatos gondolataival, de az enciklika lényegét jelentő közösségi megtéréssel alig.

A pápa fenti mondatai azonban nem csak az „Áldott légy” enciklikára vonatkoztathatók, hanem sejthető, hogy a „Mindnyájan testvérek” enciklika is hasonló sorsra fog jutni, az enciklika politikai kérdéseivel már most sokan foglalkoznak, ugyanakkor a társadalmi szeretet megvalósítását várhatóan kevesen fogják elemezni.

A Ferenc pápa által megfogalmazott veszélyek kiterjeszthetők az emberiség minden sorsdöntő kérdését tárgyaló esetre. Rendkívül fontos lenne, hogy a politikai döntéshozók, a témakör elismert szakértői figyelembe vennék ezeket a veszélyeket, és lényegtelen kérdések helyett a társadalmi szeretet megértésével és terjesztésével foglalkoznának. Kétségbe ejtő, hogy mennyi jó szándékú ember foglalkozik például a műanyagok környezet szennyezésével, vagy az atomerőművek problémájával, de nem látunk igazi összefogást az emberiség jövőjét meghatározó társadalmi szeretet megvalósításáért.

AZ ENCIKLIKA NÉHÁNY GONDOLATA A MAGYAR KULTÚRÁBAN

A megmentő és felemelő szeretet

A társadalom minden fontos kérdését tárgyaló enciklika legmélyebb tartalmában a megmentő és felemelő szeretet áll. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy Ferenc pápa szeretettel kapcsolatos sokszínű gondolatainak igen értékes összefoglalást adja Noszlopi László 1975-ben megjelent munkája [33], Noszlopi könyvében részletesen kifejti többek között az értékek szeretetét, az ember szeretetét és a hivatás szeretetét.

Noszlopi László könyvének [33] bevezetőjében (5.o.) már 1975-ben ezt írta: „A szeretet nem valami érzelmes, kedves ellágyulás, amely nélkül az élet azért megvolna valahogy, hanem épp napjainkban mutatkozik meg apokaliptikus méretekben, hogy elegendő szeretet nélkül az emberiség sorsa megpecsételődött. Isten válaszút elé állít mindnyájunkat: vagy teljesítjük végre a szeretet parancsát, vagy pedig Szodoma és Gomora sorsa, Szent János apostol apokalipszisének megrettentő képei, Nostradamus jóslatai stb. együttvéve sem képesek megrajzolni, ami fenyeget.”

Noszlopi László felhívta a figyelmet arra, hogy az emberiség pusztulása egyedül a megmentő és felemelő szeretet útját kerülhető el. Könyvének utolsó fejezetében így fogalmaz: „A szellemi értékek

tisztelete, az igazság és a szépség szeretete, becsületesség és könyörületesség, együttérzés az elnyomottakkal, hit az emberek testvéri összekötöttségében azok a tulajdonságok, amelyek a modern kultúrát megmenthetik.” ([33], 137. o.)

„Ha a világ a nyomor, a terror és a káosz következtében elhalálozik, úgy ez onnan fog származni, hogy mi, emberek, képtelenek vagyunk békés módon alkalmazkodni az új világhoz, az *emberiség egységének a világához*, amely minden időben megvolt, és amely bennünket arra unszol, hogy valóban osztatlanná legyen”. ([33], 138 o.)

A minőség forradalma

Mélyen elgondolkoztató, hogy a *Mindnyájan testvérek* enciklika számos olyan társadalmi politikai kérdést tárgyal, amely Németh László 1940-ben megírt *A minőség forradalma* c. [34] könyvben is megtalálható. A szerző munkájában sok sorskérdéssel foglalkozik, a könyv magas színvonalú kultúrtörténeti tanulmánynak tekinthető. .

Németh László könyve EURÓPA címet viselő első kötetének harmadik fejezetének címe *A minőség forradalma*. Szerző ebben a munkás, a munka gondolat körét elemzi, kiemeli a munka megbecsülésének fontosságát. Értelmezése szerint a magasabb rendű, művészibb, arisztokratikusabb munkáért való küzdelem a minőség forradalma.

Németh László könyvének ÚJ ENCIKLOPÉDIA FELÉ címet viselő második kötete első fejezetének a címe *A kapitalizmus vége*. Ebben hosszan elemzi a kapitalizmus kialakulását, lényegét, kapcsolatát a szociáldemokráciával és káros hatásait.

Normarendek az enciklikában

Az enciklika témaköréhez kapcsolódik Birher Nándor közleménye [35]. Munkájában kifejti, hogy a társadalmak akkor működhetnek megfelelően, ha az erkölcs norma rendjével párhuzamosan tud a jog és a vallás normarendje is érvényesülni. Mindez gyakorlatilag azt is jelenti, hogy a tiszta jogtan mellett fel kell építeni az erkölcs, a vallás, a technikai szabályozási módokkal való kapcsolattartás eljárásait.

A gazdag országok gazdag vezetőinek találkozója helyét át kell, hogy vegyék a minden embert képviselő, a fenntarthatóságot valóban szem előtt tartó szakmai szervezetek összejövetelét. Ide tartoznak a vallási szervezetek is, amelyek évezredek bölcsességének megtestesítői is egyúttal.

Mindennek egy első, inkább még illúzió számba menő jele Ferenc pápa „**Fratelli tutti**” címet viselő enciklikája [1]. A levél központi gondolata, hogy az egyetemes testvériség nevében közös cselekvésre hívja az egyéneket és a politikai közösségeket egyaránt. Nem véletlenül állítja a 281. bekezdés, hogy lehetséges a béke a vallások között. A közjó és a szegények megsegítése érdekében a vallások képviselői igenis hajlandók egymással tárgyalni.

Az enciklika rávilágít, hogy tetszik - nem tetszik a világ olyan kicsire zsugorodott, hogy szükséges egymás jelenlétét közvetlenül megtapasztalnunk. Mindez azt jelenti, hogy közel 10 milliárd embernek kell egymás közvetlen közelében testvérként élnie. Ez nagyon komoly szervezési feladat, hiszen rossz esetben a testvériség helyett ki is tudjuk irtani egymást. A szervezési feladatban nagy jelentőséget kapnak a mára már devalválódott politikusi hivatás képviselői is. Ők azok, akik a szervezés jogi és etikai szintjeiért felelnek. Nagyon érdekes, hogy az enciklika utolsó, összefoglaló oldalain a normatív szabályozás legújabb eszközeit (magatartási kódex, sztenderd) sorolja fel a szerző: „In the name of God and of everything stated thus far, [we] declare the adoption of a culture of dialogue as the path; mutual cooperation as the code of conduct; reciprocal understanding as the method and standard” .

A dialógus kultúrájából, a valóban megélt társadalmi párbeszédből ki kell alakulnia az együttműködést szabályozó etikai kódexeknek, amelyekben a kölcsönös megértés a módszertani és

szabványosítási alap. Ez a szép elv akkor lesz azonban csak gyakorlat, ha lesz elég erő és forrás az ehhez kapcsolódó eljárások kidolgozására és a megfelelő szervezetek létrehozására. Az állam és az egyház együttműködésének egy új útja nyílhat meg ezáltal.

Jól látható viszont ezeknek a szép ideáknak a kudarca a gyakorlatban. A kérdés az, hogy a szervezettség jelenlegi szintjén képes-e a társadalom egy hatékonyabb szabályozási rendszert kialakítani? Minden esetre, mára már nem hiányzik sem a jól felfogott önérték, sem a fenntarthatatlanságból fakadó nyomás arra, hogy egy igazságosabb világtársadalmat hozzunk létre a jog, az erkölcs, a vallás fogalmainak újra-definiálásával, a kapcsolatrendszerük leírásával, és a szabályozás új, objektív technikáival, sztenderdjeivel.

UTÓIRAT – ISTEN ÁLMÁNAK A MEGVALÓSÍTÁSA

Nyilván sokan gondolkoznak azon, hogy a társadalmi szeretet hogyan valósítható meg. Pedig a válasz elvben egyszerű, minden hívőnek és minden nem hívő jóakarátú embernek meg kell próbálni az alábbi elvek szerint élni.

- Nem azt kell fürkészni, ki a felebarátunk, hanem a másikhoz közeledve a felebarátjává kell válnunk.
- A felebaráti szeretet parancsa egyetemes, minden ember felé gyakorolni kell.
- Segíteni kell a szegényt, az életlehetőségeit elveszített embert.
- Akkor is meg kell bocsátani, ha a vétkes nem bánja meg a tettét, és nem képes bocsánatot kérni.
- A bajba jutott embertársainkról, hiába viselkednek esetleg borzalmasan, - mindenképpen gondoskodni kell!

A társadalmi béke biztosítása érdekében minden hívőnek és minden nem hívő jóakarátú embernek meg kell próbálni elősegíteni az alábbi elvek megvalósítását.

- A javak egyetemes rendeltetése meg kell előzze a magántulajdonhoz való jogot.
- Bárhol is született valaki, joga van az emberhez méltó életre és kibontakozásra
- Minden embernek elemi joga van az élelemre.
- Minden ember számára biztosítani kell a munka lehetőségét.
- Kötelességünk tiszteletben tartani minden ember jogát arra, hogy olyan helyet találjon a maga és családja számára, ahol emberi kibontakozásuk lehetővé válik.
- Meg kell érteni a legszegényebbek néha antiszociális reakcióit, és gyakorolni kell irántuk a kivételezett szeretetet és barátságot.
- Fontos megőrizni a társadalmi párbeszédben az udvariasságot és a tiszteletet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

[1] http://www.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_enciclica-fratelli-tutti.html, 2020. 11. 01.

[2] **Andrea Riccardi: A pápa „harmadik útja” liberalizmus és populizmus között**
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 10.

[3] **Görföl Tibor „A legnehezebben legyőzhető vírus” – A *Fratelli tutti* kezdetű enciklika (2. rész)**
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 9.

[4] **Sába Eszter: „Ferenc pápa szenvedélyesen szereti az embert” – interjú Hölvényi György európai parlamenti képviselővel** SZEMLÉLEK értékmagazin 2020.november 11.

- [5] XIII. Leó pápa *Rerum novarum* (Új ügyeink) enciklika 1891
- [6] VI. Pál *Populorum progressio* (A népek fejlődése) kezdetű enciklikája 1967
- [7] Szent II. János Pál pápa: „*Századik év*” (Centesimus annus) c. enciklika, Szent István Társulat, 1991.
- [8] Ferenc pápa: „*Áldott légy (Laudato si') – a közös otthon gondozása*” című, 2015. jún. 20.-án kiadott enciklikája
Szent István Társulat, Budapest, 2015.
- [9] Ferenc pápa: *Lumen fidei* (A hit világossága) enciklika 2013
- [10] Ferenc pápa Ahmad Al-Tayyeb imámmal 2019. február 4-én Abu Dzabiban aláírt közös, [Dokumentum az emberi testvériségről a világbéke és a békés együttélés érdekében](#) című nyilatkozat.
- [11] **Andrea Torielli: Egy család vagyunk – Bartholomaiosz pátriárka a *Fratelli tutti* kezdetű enciklikáról**
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 21.
- [12] Encyclical letter: FRATELLY TUTTI of the Holy Father Francis On the fatherly and social friendship
- [13] **Görföl Tibor Maga a valóság sóhajt fel – A *Fratelli tutti* kezdetű enciklika (1. rész)**
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 7.
- [14] **Görföl Tibor „Mindannyian megváltoztunk a fájdalomtól...” – A *Fratelli tutti* kezdetű enciklika (3. rész)**
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 12.
- [15] Székely János: Isten álma a világunkról
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 13.
- [16] **Gájer László, A testvériség törekeny, bármikor elveszíthető – Fókuszban a *Fratelli tutti* kezdetű enciklika**
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 14.
- [17] **Gájer László, Az elme és a szív megszólítása – Fókuszban a *Fratelli tutti* kezdetű enciklika**
Nézőpont, Magyar Kurir, 2020.október 17.
- [18] Ferenc pápa és az Egyiptomi al-Azhar Egyetem nagyimámjának közös nyilatkozata
Mandiner, 2016.május 24.
- [19] Kasper, Walter: FERENC PÁPA : *A gyengédség és a szeretet forradalma*
Vigília Kiadó, Budapest, 2015.
- [20] Ferenc pápa előadása a TED2017 konferencián, 2017.április 26-27.
- [21] Ferenc pápa a papokhoz: *Nem az elvont igazság, hanem az emberekhez való hűség igazsága számít*, 2018.márc. 29. Magyar Kurir
- [22] Szent II. János Pál pápa: Üzenet a béke 37. világnapjára 2004. január 1. Magyar Kurir

[23] XVI. Benedek: *Az Isten szeretet (Deus caritas est)* kezdetű enciklikája
Szent István Társulat, Budapest, 2006.

[24] Felhívás a „keresztény forradalomra”
Új Ember, 2008. február 25., 1 old.

[25] Ferenc pápa: „*Az evangélium öröme*” kezdetű apostoli buzdítása
Szent István Társulat, Budapest, 2014.

[26] Ferenc pápa „A családban megélt szeretetről” kezdetű apostoli buzdítása
Szent István Társulat, Budapest, 2016.

[27] Ferenc pápa: „Örüljete és ujjongjatok” kezdetű apostoli buzdítása
Szent István Társulat, Budapest, 2018.

[28] XVI. Benedek pápa: *Szeretet az igazságban (Caritas in veritate)* című enciklikája
Szent István Társulat, Budapest, 2009.

[29] XVI. Benedek pápa beszéde a Latin-amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciájának megnyitó ülésén, 2007.május 13. Magyar Kurir

[30] XVI. Benedek pápa beszéde a Szentszékhez akkreditált diplomáciai testülethez, 2007. Magyar Kurir

[31] Ferenc pápa beszéde a bolíviai Santa Cruzban a Népi Mozgalmak Világtalálkozóján, melyet az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa és a Pápai Társadalomtudományi Akadémia hívtak össze. 2015. július 9-én

[32] A pápa üzenete a bonni klímakonferenciára: *A technikai megoldások szükségesek, de nem elegendőek.* 2017, november 19. Magyar Kurir

[33] Noszlopi László: *Megmentő és felemelő szeretet*
Ecclesia Kiadó, Budapest, 1975.

[34] Németh László: *A minőség forradalma*
Magyar Élet Irodalmi Kiadóvállalat, Budapest, 1940.

[35] Birher Nándor (szerk), *Szabályozáskomplexitás*
Patrocínium Kiadó 2021.